

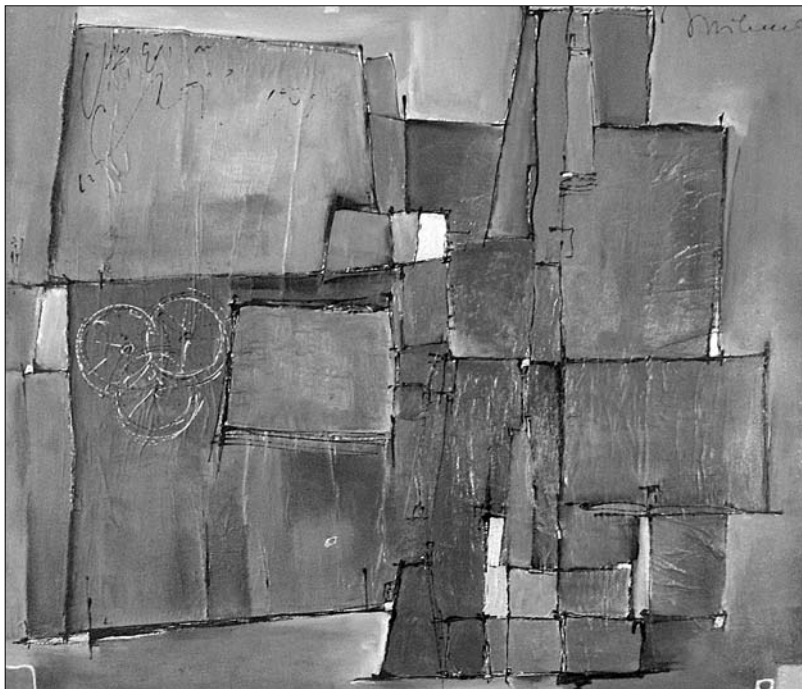
Razmišljanje ob Samarijanu in Mariji

Med evangelijskimi prilikami je ena najbolj poznanih tista o usmiljenem Samarijanu. Njen protagonist je dobil oznako 'usmiljeni' na podlagi ugotovitve, ki jo je na Jezusovo vprašanje o tem, kdo je bil bližnji na pol mrtvem človeku, izrekel učitelj postave: "Tisti, ki mu je izkazal usmiljenje" (Lk 10,37a). Omenjena prilika o Samarijanu je pogosto uporabljan motiv pri prilagoditvi Jezusovega nauka življenju kristjana/kristjanke, morda pa še pogosteje pri razmišljanju o njegovem prenašanju na vsakdanje življenje. Tovrstne prenose v nekoliko svobodni predelavi srečamo v razumevanju krščanstva v opravljanju dobrih del ali v opravičevanju posameznikovih napak zaradi opravljanja dobrih del. Morda nam lahko evangelist sporoči še kaj več kot to, če se na priliko osredotočimo z vidika njenega sobesedila. Za začetek se denimo lahko vprašamo, na katerem mestu v evangeliju se prilika nahaja.

V tem kratkem razmišljanju se bom ustavil ob omenjenem odlomku iz Lukovega evangelija in razmišljal o tem, v kakšnem kontekstu je Jezus povedal priliko o usmiljenem Samarijanu, ter kako se na njegovo zgodbo navezujeta predhodno besedilo in dogodek, ki sledi priliki. Tudi če gre za priliko, ki ima svojo lastno zgodbo in povednost, moramo biti pri branju in razumevanju evangelija pozorni na besedilni okvir, v katerem se določen odlomek nahaja. Takoj za priliko o Samarijanu Luka zapiše dogodek z Marijo in Marto, v katerem Jezus izreče slavne besede: "Marta, Marta, skrbi in vznemirja te veliko stvari, a le eno je potrebno. Marija si

je izvolila dobri del, ki ji ne bo odvzet" (10,41-42). Proti koncu leta Svetega pisma želim ob tem mikro primeru poudariti dva vidika branja te navdihnjenega knjige. Prvič, pri branju in razmišljanju posameznih dogodkov, prilik ali odlomkov evangelija oziroma drugih svetopisemskih knjig moramo posebno pozornost namenjati besedilnemu kontekstu in na tak način lažje odkriti središčni piščev pou-darek ter, drugič, v vseh besedilih moramo vedno iskati Jezusa Kristusa.

Prilika o Samarijanu prinaša pomemben poudarek glede opravljanja dobrih del oz. del usmiljenja, ki ga lahko razumemo kot neke vrste novost, ki jo uvede Jezus. Dve vprašanji se v odlomku nanašata na bližnjega - prvo postavi učitelj postave Jezusu, drugo pa Jezus učitelju postave; učitelj postave na začetku odlomka vpraša: "In kdo je moj bližnji?" (10,29), Jezus pa tako rekoč enako vprašanje na koncu postavi nekoliko drugače: "Kaj se ti zdi, kateri od teh treh je bil bližnji tistemu, ki je padel med razbojnike?" (10,36). Vprašanji se med seboj bistveno razlikujeta in prinašata novost, ki jo v razumevanje bližnjega vnaša Jezus in se skriva v odnosu med dvema človekoma, in sicer na dveh ravneh. Prvič, bližnjega odslej ne opredelimo glede na njegov status, poklic, spol in druge zunanje dejavnike, temveč je lahko bližnji vsak človek. In drugič, bližnjega si ne izbiram glede na svojo lastno presojo, ali je nekdo potencialni "prejemnik" mojih dobrih del, saj je moj bližnji vsak človek. Jasno pa je, da dela usmiljenja predpostavljajo tudi našo osebno odločitev in zavzetost za bližnjega.

Kot ena najbolj znanih prilik, ta o Samarijanu terja še prav posebno pozornega bralca, poleg tega pa jo moramo v želji, da bi jo razumeli čim bolj celovito in bi zajeli vse njene vidike, obravnavati znotraj njenega sobesedila. Poleg zgodbe same se namreč osredotočimo še na druge pomembne elemente. Prva stvar, ki jo opazimo pri branju, je ta, da je prilika o Samarijanu del Jezusovega daljšega pogovora z učiteljem postave; njun pogovor se začne z učiteljevim vprašanjem: "Učitelj, kaj naj storim, da dosežem večno življenje?" (10,25). Etična dimenzija, za katero se zdi, da se postavlja v ospredje z usmiljenim Samarijanom, je torej samo del odgovora na vprašanje - kako živeti, da bi dosegel nebeško slavo. Pomembnost ali temeljnost prilike ni predvsem v njeni etični razsežnosti, temveč v vprašanju, ki je povod za priliko. Učitelj postave sprašuje Jezusa, obenem pa poda tudi odgovor, in sicer: "Ljubi

Gospoda, svojega Boga, iz vsega srca, z vso dušo, z vso močjo in z vsem mišljenjem, in svojega bližnjega kakor samega sebe" (10,27). Kljub Samarijanovi zgledni bratski ljubezni je dejanski evangelistov poudarek zelo svetopisemski, in sicer govori o prvi zapovedi, sestavljeni iz dveh komponent ljubezni: ljubezni do Boga in ljubezni do bližnjega. Prilika o usmiljenem Samarijanu se zdi kot nekakšno pojasnilo v obliki zgodbe, s katero ponazori drugi del zapovedi, ki se nanaša na bližnjega. Evangelist Luka sicer tudi na mnogih drugih mestih izpostavlja Jezusovo pozornost do ubogih: žena, ki je imela duha bolezni (13,10 sl.), žene nasploh (1,48.52; 7,11-17), pastirji (2,10), prilika o nespametnem bogatašu (12,16-21.22-24), prilika o bogatašu in ubogem Lazarju (16,19-31), Jezus odpusti grešnici in prilika o dveh dolžnikih (7,36-50), farizej in cestinar v templju (18,9-14), ter Jezusove besede: "Sin človekov je namreč prišel

iskat in rešit, kar je izgubljeno" (19,10). Kljub pogostemu pojavljanju in Jezusovemu ukvarjanju z ubogimi skozi celoten evangelij pa gre pri usmiljenem Samarijanu in širšemu besedilu, v katerem nastopa, več kot za programsko besedilo krščanskih etičnih načel in pravil. Jasno je, da je njen pomen tudi v Jezusovem poudarku in korekciji že v Stari zavezi prisotne zapovedi pomoči ubogim (prim. 2 Mz 22,25-27; Jer 22,16; Ezk 16,49; 18,12; Iz 3,14-15 itd.), še bolj kot samo izkazovanje usmiljenja pa najbolj jasno izpostavlja prvo in največjo zapoved, in sicer zapoved ljubezni do Boga in bližnjega.

Po pogovoru z učiteljem postave, v katerem beremo priliko o usmiljenem Samarijanu, Jezus prispe v neko vas, v njej pa v Martini in Marijino hišo (10,38-39). Na prvi pogled se zdi, da med dogodkoma ni nobene notranje povezave in da gre pač za nadaljevanje pripovedi o tem, kam je Jezus potoval in kaj je delal. Toda če beremo pazljivo in povezovalno, lahko zgodbo razumemo z vidika prve zapovedi, ki jo je evangelist postavil v ospredje že v pogovoru med učiteljem postave in Jezusom. Na tak način lahko v nadaljevanju iščemo načine, kako s prilikami in dogodki evangelist dodatno pojasnjuje Jezusovo razumevanje te zapovedi. S tega gledišča lahko povežemo priliko o usmiljenem Samarijanu in dogodek v Martini in Marijini hiši, in sicer tako, da vsakega izmed dveh dogodkov razumemo kot pojasnilo k posameznemu naročilu zapovedi do Boga in do bližnjega. Če je usmiljeni Samarijan ponazoritev ljubezni do bližnjega, lahko v Martini in Marijini zgodbi iščemo razlago zapovedi ljubezni do Boga. Marija je, ko je bil Jezus na obisku v njihovi hiši, sedla k njegovim nogam (10,39). Jezusovo ovrednotenje Marijinega dejanja oz. njene odločitve se glasi: "Marija si je izvolila dobri del, ki ji ne bo odvzet" (10,42). Posameznik je tisti, ki naredi odločitev za Boga in za ljubezen do njega

in te odločitve mu ne more nihče omejevati. Še več: čeravno Jezus na posreden način pohvali prizadevanje Marte, in sicer s tem, da uživa sadove njene skrbne strežbe, jo opozori, da je osebna odločitev za Boga predhodna odločitvi za skrb in pozornost do bližnjega: "Marta, Marta, skrbi in vznemirja te veliko stvari, a le eno je potrebno (10,41-42).

Evangelist torej na narativen način prikaže pravilen odnos do prve izmed zapovedi s slikovitim opisovanjem likov, ki k zapovedi pristopajo na nepravilen način: duhovnik in levit ljubezni do bližnjega ne živita pravilno, ker bližnjega presojata glede nase; Marta pa je problematizirana zato, ker želi s služenjem nadomestiti ljubezen do Boga, namesto da bi iz ljubezni do Boga služila bližnjim.

Naše razmišljanje še ni končano; evangelijsko besedilo moramo namreč nujno brati tudi v širšem kontekstu, to pomeni, da posameznih dogodkov ali izjav ne razumevamo in interpretiramo preozko, temveč vedno znotraj širšega sporočilnega konteksta. Na nek način moramo zato pri vsakem branju skozi podoben postopek razširitve: vsak odlomek je vpet v druge odlomke in tako pridemo do evangelijskega besedila kot celote, kjer nimamo več na razpolago posameznih dogodkov ali prilik, temveč smo soočeni z enim samim, temeljnim sporočilom pisca. V posameznih odlomkih Jezus uvaja različne nove poglede, načine razumevanja, nauke ipd., ki jih, če vzamemo evangelij kot celoto, zelo težko zreduciramo na eno samo sporočilo. Ta postopek še najlažje naredimo, če enostavno izhajamo iz besede *evangelij*: vesela novica; evangelist skozi celotno besedilo kaže, da je vesela novica - Jezus. Miniature tega temeljnega sporočila pa poda skozi besedilo, o katerem razmišljam v tem zapisu. Če skupaj beremo priliko o usmiljenem Samarijanu, dogodku v Martini in Marijini hiši ter odlomek, ki je predhoden tema dvema in v katerem Jezus izraža svoje veselje, potem dobimo odlomek Lk 10,21-42,

s katerim lahko Lukovo razlago prve in največje zapovedi nadgradimo z evangelijsko novostjo, to je z Jezusom in posledico, ki jo prinaša on. Zapoved, o kateri sta si Jezus in učitelj postave edina, smo si že ogledali. Jezus sicer v njeno razumevanje vnaša nov pogled, a kljub vsemu zapoved ostaja enaka, kot je bila, in zato bi v njej težko prepoznali novost, zaradi katere Novo zavezo imenujemo *nova*. Novost evangelija je preprosto Jezus in po njem obljubljeni Sveti Duh, s katerim Luka začne omenjeni odlomek: "Prav tisto uro se je razveselil v Svetem Duhu in rekel: 'Slavim te, Oče, Gospod neba in zemlje, ker si to prikril modrim in razumnim, razodel pa otročičem'" (10,21) ter o katerem isti pisec govori v svoji drugi knjigi, Apostolskih delih. Dejanška tema, o kateri govori evangelist, ni niti krščanski etični kodeks niti največja izmed zapovedi, temveč Sveti Duh, in sicer kot presežek, zaradi katerega Luka zapiše evangelij. Poudariti želi, da je Jezusovo rojstvo, o katerem slovesno govori angel na začetku evangelija: "Glej, spočela boš in rodila sina, in daj mu ime Jezus. Ta bo velik in se bo imenoval Sin Najvišjega. Gospod Bog mu bo dal prestol njegovega očeta Davida in kraljeval bo v Jakobovi hiši vekomaj; in njegovemu kraljestvu ne bo konca" (1,31-33) presežek v odrešenjski zgodovini. V zgodovini je Bog sklenil zavezo in dal človeku zapovedi, pri Jezusu pa gre več kot zgolj za niz zgodovinskih dogodkov in s tem za vprašanje zapovedi ljubezni do Boga in bližnjega. Evangelist govori o dostopu do temeljnega sadu Kristusovega križa - o Svetem Duhu, ki je odslej dostopen vsakomur, ki prizna, da je otrok. Vsem tem je dostopna resnica, ki sega preko zgodovinskih okvirjev zemeljskega Jezusa: Bog se je odločil prebivati med ljudmi. Kar je evangelist Matej

povedal s starozavezno prerokbo: "Glej, devica bo spočela in rodila sina in imenovali ga bodo Emanuel, kar v prevodu pomeni Bog z nami" (Mt 1,23), je evangelist Luka položil v Jezusova usta: "Povem vam namreč: Veliko prerokov in kraljev je hotelo videti, kar vi gledate, pa niso videli, in slišati, kar vi poslušate, pa niso slišali" (10,24).

Če sklenemo razmišljanje, lahko zaključimo naslednje. V odlomku, ki smo ga izbrali v tem prispevku, najprej opazimo priliko o usmiljenem Samarijanu, v kateri evangelist ne govori samo o bližnjem, temveč na nek način vnaša novo definicijo bližnjega, ki ni več tisti, ki ga jaz razumem kot bližnjega, temveč vsak izmed nas, saj je vsak človek potreben usmiljenja. Poleg tega obravnavana prilika v sobesedilu ne stoji sama zase, temveč je, če upoštevamo zgodbo, ki sledi priliki, del Jezusovega razlaganja prve in največje zapovedi ljubezni do Boga in do bližnjega. Ljubezen do bližnjega Jezus ponazarja s priliko o usmiljenem Samarijanu, ljubezen do Boga pa kar preko svojih dejanj, namreč na obisku pri Marti in Mariji. Toda vse to evangelist še nadgradi. Besedilo, ki uvede omenjena dogodka, kaže še dlje od prve in največje zapovedi, in sicer kaže, da Samarijan in Marija dejansko nista v ospredju, temveč je v osredju Jezus sam, v moči katerega imam vsak trenutek možnost, da se odločim in ga sprejemem ter se tako razveselim v Očetu, po katerem hrepenim in za katerega sem ustvarjen. Temeljna zapoved ljubezni do Boga in bližnjega je bila prej in je poslej, novost krščanskega življenja pa je preprosto Jezus, ki pošilja Svetega Duha. Ob tem temeljnem (kvalitativnem) predruženju mojega odnosa z Bogom sta Samarijan in Marija le ilustraciji dejstva, da prva zapoved ostaja, kot je bila.